

Jan Sundberg: **Svenskhetens dilemma i Finland.** Finlandssvenskarnas samling och splittring under 1900-talet. Societas Scientarum Fennica. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk. Utgivna av Finska Vetenskaps-Societeten. H.133. Helsingfors 1985. 200 s.

Suomenruotsalaisuus ja suomenruotsalaiset ovat ilmiöitä, jotka ovat varsin tuttuja jokaiselle maassamme asuvalle. Ja kuten on monien muidenkin vastaavien ilmiöiden laita, törmäämme harvoin näiden tuttujen ilmiöiden systemaattiseen erittelyyn. Jan Sundberg (JS) on väitöskirjassaan käynyt tähän aiheeseen käsiksi ja tarjoaa kirjassaan luettavaksi asioita suomenruotsalaisuudesta jotka saattavat kiinnostaa useita suomenkielisiäkin. Olen päättänyt kirjoittaa arvioni suomen kielellä koska toivon, että näin voin lisätä suomenkielisten kiinnostusta kohteena olevaa kirjaa ja sen teemaa kohtaan. Sitäpaitsi, itse kirjahan on luettavissa ruotsin kielellä.

Kirjan perusongelma on varsin mielenkiintoinen: Miten suomenruotsalainen vähemmistö on ylipäätään mahdollinen ja mitkä ovat sen olemassaolon ehdot? Miksi suomenruotsalainen vähemmistö ei ole sulautunut suomenkieliseen enemmistöön? Tämä kysymys liittyy toiseen kirjan keskeisistä kysymyksistä: Mitä kohtaan suomenruotsalaiset tuntevat perustavaa laatua olevaa lojaliteettia, kieltä vaiko edustamiansa yhteiskuntaluokkia? Tästä kirjan nimikin: Ruotsalaisuuden dilemma Suomessa. Tätä asiaa on varmasti moni miettinyt sillä onhan suomenruotsalaisten sosioekonominen jakauma jotakuinkin samanlainen kuin muidenkin suomalaisten, mutta lojaliteetti ruotsin kieltä kohtaan näyttää olevan sidoksissa porvarillisiin poliittisiin intresseihin. Voidaan siis kysyä miksi suomenruotsalainen työläinen poliittisissa vaaleissa äänestää Ruotsalaisen Kansanpuolueen (RKP) porvarillista ehdokasta ja liittyykö tämä käyttäytyminen jollakin tavall-

la kyseessä olevan etnisen vähemmistön olemassaolon ehtoihin?

Kiinteyttääkseen aiheen käsitteleyä JS muotoilee kaksi hypoteesia:

- (1) Mitä tehokkaammin vakiintunutta poliittista rakennetta ylläpidetään organisatorisen toiminnan ja mobilisaation avulla, sitä paremmat ovat etnisen segregaaation edellytykset.
- (2) Mitä sivistyksellisesti (kielellisesti), poliittisesti ja sosio-ekonomisesti perifeerisemmästä ruotsinkielisestä alueesta on kyse, sitä suurempi on etnisen segregaaation todennäköisyys.

Etnisellä segregatiolla tarkoitetaan integraation vastakohtaa, eli sitä, että ylläpidetään valtaväestöstä poikkeavia kulttuurin muotoja.

Orgelman käsittely on jaettu kolmeen pääryhmään siten, että kirjan ensimmäisessä varsinaisessa pääkappaleessa käsitellään suomenruotsalaisen identiteetin syntyä vuosisadan vaihteessa ja niitä poliittisen toiminnan muotoja, jotka varsinkin valtiopäivävaalit vuonna 1907 synnyttivät. Toisessa osassa käsitellään suomenruotsalaisten vaalikäyttäytymistä tämän vuosisadan aikana. Tässä luvussa käsitellään myös sitä dilemmaa kielen ja luokan välillä, joka on kirjan keskeisiä teemoja. Kolmannessa luvussa keskitytään keskusta-periferia asetelmaan. Tähän liittyen tarkastellaan myös RKP:n rakennetta ja roolia suomenruotsalaisessa yhteisössä. Lopuksi JS muotoilee joukon empiiriselle tarkastelulle perustuvia johtopäätöksiä.

Tutkimuksen menetelmää kutsutaan ekologiseksi. Se perustuu pääasiassa vaalikäyttäytymistä koskeviin tilastoihin. Varsinkin keskusta-periferia jaksossa JS käyttää menetelmää, jota hän kutsuu residuaalianalyysiksi, jossa RKP:n ääniosuuksia eri kunnissa verrataan regressiokäyrän edellyttämiin suomenruotsalaisten osuuksiin kuntien väestöstä. Positiivinen residuaali merkitsee suurempaa RKP:n kannatusta kuin väestö-osuus edellyttäisi, negatiivinen residuaali päinvastaista.

Kuvatessaan suomenruotsalaisten poliittista järjestäytymistä JS osoittaa, että kyseessä olevan vähemmistön poliittiset johtajat jo vuosisatamme alussa ymmärsivät, että ainoastaan kielen korostamisella suomenruotsalaiset saattaisivat muodostaa varteenotettavan poliittisen voiman. Etnisen identiteetin korostaminen edellytti muiden kysymysten alistamista kielikysymykselle. RKP onnistuikin mm. ideologisesti mallittilisen politiikkansa ansiosta tekemään luokkakysymyksestä toisarvoisen kielikysymykseen verrattuna. Tämän RKP:n ympärille organisoidun suomenruotsalaisen yhtenäisyysliikkeen onnistumisen tuloksena voidaan pitää sitä, että itsenäisestä suomenruotsalaisesta sosialistisesta liikkeestä ei voida puhua. Se on sulautunut osaksi SDP:tä.

Selittääkseen suomenruotsalaisten poliittista käyttäytymistä JS tukeutuu ns. keskusta-periferia malliin. Tämän mallin mukaan yhteiskunnat voidaan jakaa keskusta-alueisiin ja periferia-alueisiin. Keskusta-alueilla tapahtuu

nopein tekninen ja taloudellinen kehitys ja tälle alueelle keskittyvät kunkin yhteiskunnan keskeiset päätöksentekoresurssit. Periferia on keskustan vastakohta. Se on etäällä keskustasta, se on erilainen ja se on keskustasta riippuvainen. Keskusta-periferia jaolla voidaan mallin mukaan yleisesti selittää ihmisten poliittista käyttäytymistä. Keskustassa ollaan taipuvaisia puoltamaan vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä ja vallitsevaa resurssien jakautumista, mikä johtaa poliittiseen konservatismiin ja varovaisuuteen. Periferiassa taas ollaan taipuvaisempia poliittiseen radikalismiin ja protesteihin.

Miten sitten tämä keskusta-periferia malli liittyy suomenruotsalaisuuteen? Vastaus löytyy siitä asetelmasta, että suomenruotsalaiset maantieteellisesti eivät ole eristäytyneet määrätulle alueelle, vaan esiintyvät sekä keskustaa että periferiaa edustavilla alueilla. Tämä erottaa suomenruotsalaiset esimerkiksi Espanjan baskeista ja estää osaltaan separatistisia suuntauksia suomenruotsalaisten keskuudessa. Tosin niitä on esiintynyt suomenruotsalaistenkin keskuudessa, kuten JS kirjassaan osoittaa, mutta ilmiötä on kuitenkin ainakin tätä nykyä pidettävä marginaalisena.

Yhteiskunnan keskustassa olevien suomenruotsalaisten taipuvaisuus poliittiseen ja kielelliseen integraatioon ovat suuremmat kuin periferiassa olevien. Toisaalta keskustassa olemisen merkitsee vaikutusmahdollisuuksia ja valtaa. Periferiassa olemisen lisää segregaaation todennäköisyyttä, mutta merkitsee eristäytymistä ja muiden armoilla elämistä. Koska suomenruotsalaiset ovat esiintyneet sekä suomalaisen yhteiskunnan keskustassa että sen periferiassa on heillä ollut ainutlaatuinen tilaisuus yhdistää periferiassa oloon liittyvä eriytymistäipumus ja keskustassa oloon liittyvä vallan mahdollisuus. Tästä tilaisuudesta suomenruotsalainen yhtenäisyysliike, jonka kärjessä RKP on ollut, onkin ottanut vaarin. Se on luonut alueelliset erityisintressit huomioonottavan organisaatioverkon, joka on toiminut esteenä liialliselle kielelliselle integraatiolle ja taannut valtiollisissa vaaleissa hallituskelppoisuuteen riittävän kannatuksen. Tämän seurauksena suomenruotsalaiset ovat pystyneet saavuttamaan aseman, jota monet muut maailman kulttuurivähemmistöt voivat vain kadehtia.

Vaikka RKP:n tuki JS:n suorittaman residuaalianalyysin mukaan onkin ollut keskustassa heikompi kuin periferiassa (s. 124), kuten keskusta-periferia malli edellyttääkin, on keskustan annettu toimia yhtenäisyysliikkeen johtajana. Näin on pystytty takaamaan mahdollisimman tehokas toiminta valtiollisen politiikan eri osa-alueilla. Samalla on kuitenkin tietyssä määrin sitouduttu valtaväestön etuihin nojaavaan politiikkaan.

Eriyisen mielenkiintoinen on kirjan suomalaista valtiomuotoa ja sen suhdetta suomenruotsalaisiin koskeva jakso (ss. 113—). Tässä jaksossa JS esittää mitä siirtymisen säätyihin perustuvista valtiopäivistä yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvilla vaaleilla valittuihin

valtiopäiviin ja tästä edelleen parlamentaristiseen hallitsemistapaan on merkinnyt suomenruotsalaiselle vähemmistölle. Sen valta on demokratian laajentumisen myötä koko ajan kaventunut. Tämä on oiva esimerkki siitä, miten konservatismi saattaa olla jonkun yhteiskunnallisen ryhmän etujen mukaista. Osaksi juuri kyseinen vallan kaventuminen on ajanut suomenruotsalaiset uusiin toimintaja organisaatiomuotoihin.

Kirjan lopussa JS arvioi että suomenruotsalaisten poliittinen vaikutusvalta tulee jatkossa vähenemään. Tämä on todennäköisesti oikeaan osunut arvio. Erityisesti tulevien valtiollisten vaalien jälkeiset hallituskuviot voivat olla sellaisia, ettei niissä ole RKP:lle sijaa. Jos Kokoomus ottaa pysyvästi RKP:n paikan suomalaisissa hallituskokoonpanoissa joutuu kielelliseen painotukseen perustuva suomenruotsalainen yhtenäisyyspolitiikka koetukselle. Tällöin RKP joutuu harkitsemaan valitsijakunnan laajentamista yli kielirajojen, joka merkitsisi ratkaisevaa käännettä RKP:n poliittisessa toiminnassa. Toisena vaihtoehtona on, JS:n mallia käyttäen, että suomenruotsalainen yhteisö alkaa toimia pelkästään periferian ehdoilla ja hylkää integraatioon taipuvaisen keskustaryhmänsä. Tällöin tuloksena saattaisi olla radikaali ja valtiollisen hallinnon kannalta hankala vähemmistö. Tällöin suomenruotsalainen dilemma saattaisi poistua ja tästä vähemmistöstä tulla luokkasolidarisuuteen perustuva.

Voidaan kysyä, miten on mahdollista, että etniseen identiteettiin vetoamalla on voitu melkein hävittää suomenruotsalaisten työläisten luokkaidentiteetti. Mielestäni ei riitä, että osoitetaan, että kysymyksessä on luokkaidentiteetin vaihtuminen statusryhmäsolidariteettiin (s. 172) koska ongelmana on juuri löytää syyt tähän vaihtumiseen. Vaikka JS:n kirja mielenkiintoisella ja valaisavalla tavalla osoittaa miten RKP:n organisaatio ja sen tukema kielellinen yhtenäisyysideologia ovat myötävaikuttaneet suomenruotsalaisten poliittisen tietoisuuden muotoutumiseen, se ei täysin tyydyttävällä tavalla vastaa nimenomaan suomenruotsalaisen työläisen poliittista käyttäytymistä koskevaan kysymykseen. Tyydyttävän vastauksen löytäminen tähän kysymykseen ehkä edellyttäisi suomalaisen elinkeinoelämän omistussuhteiden kielelliseen rakenteeseen perustuvaa analyysiä. Tätä JS ei ole pyrkinytkään tekemään eikä sen tekeminen ehkä edes kuulu valtio-opin alueella tehtävään väitöskirjaan.

Yleisesti ottaen JS:n kirjaa voidaan pitää mielenkiintoisena. Sen aihe on suomalaisen yhteiskunnan kannalta keskeinen ja yleensäkin yhteiskuntatieteellisesti relevantti. Kirja sisältää, menetelmänsä mukaisesti, runsaasti taulukoita ja diagrammoja. Vaikka ne sisältävätkin suuren määrän informaatiota ne eivät lisää kovinkaan paljon lukijan tietoa. Saattaa olla, että juuri metodivalinta on johdannut siihen, että kirja ei aivan pysy koossa. Kirjaa lukiessaan saa tehdä kovasti töitä ymmärtääkseen miten sen eri osat ja yksityiskohdat liittyvät kirjan ongelmaan. Häiritsevää on myös kritiikittömän suhtautuminen kirjassa esiin-

tyviin lukuisiin teorioihin ja lähteisiin. Huolimatta näistä puutteista olen kuitenkin sitä mieltä, että kirja kokonaisuutena ottaen auttaa ymmärtämään tähänastista paremmin suomenruotsalaisuutta ja siihen liittyviä erityisilmiöitä.

GUY AHONEN